

Genteknik, m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 11 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2002 om genteknik m.m. I motionerna tas bl.a. frågor upp om märkning av livsmedel innehållande genetiskt modifierade organismer (GMO), försiktighetsprincipen, moratorium för utsättande av genmodifierade grödor m.m.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks bl.a. med hänvisning till tidigare utskottsbehandling (senast våren 2002), EG:s rättsakter samt pågående arbete inom EU och nationellt.

I betänkandet finns 6 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Utskottets överväganden	6
Märkning av livsmedel	6
Moratorium och tillfälliga stopp.....	8
Genteknik, avel och förädling.....	9
Forskning.....	11
Reservationer.....	14
1. Moratorium för genetiskt modifierade grödor (punkt 3).....	14
2. Moratorium för genetiskt modifierade grödor (punkt 3, motiveringen)	14
3. Försiktighetsprincipen (punkt 7).....	15
4. Avel m.m. av nötkreatursrasen belgisk blå och vit boskap (punkt 9)	15
5. Forskningsresurser till genteknikområdet (punkt 10)	16
6. Fri tillgång till forskningsresultat om genteknik (punkt 11)	16
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	18
Motioner från allmänna motionstiden 2002.....	18

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

- 1. Märkningssystem för genmodifierade livsmedel**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ432 yrkande 21.
- 2. Märkning av kött**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ366 yrkande 2.
- 3. Moratorium för genetiskt modifierade grödor**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ419 yrkande 12.
Reservation 1 (v, mp)
Reservation 2 (m, fp) - motiv.
- 4. Stopp för odling av genetiskt modifierade grödor vid fara för miljö eller hälsa**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ428 yrkande 41.
- 5. Markörgener som ger antibiotikaresistens**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ428 yrkande 36.
- 6. Korspollinerade grödor**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ428 yrkande 38.
- 7. Försiktighetsprincipen**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ432 yrkande 20.
Reservation 3 (kd)
- 8. Genmanipulation av djur**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ490 yrkande 20.
- 9. Avel m.m. av nötkreatursrasen belgisk blå och vit boskap**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ366 yrkande 1.
Reservation 4 (mp)
- 10. Forskningsresurser till genteknikområdet**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ428 yrkande 45.
Reservation 5 (kd, c)
- 11. Fri tillgång till forskningsresultat om genteknik**
Riksdagen avslår motion 2002/03: MJ428 yrkande 46.
Reservation 6 (kd, c)

Stockholm den 6 februari 2003

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Catharina Elmsäter-Svärd

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Catharina Elmsäter-Svärd (m), Sinikka Bohlin (s), Alf Eriksson (s), Lennart Fremling (fp), Rune Berglund (s), Rolf Lindén (s), Sven Gunnar Persson (kd), Lars Lindblad (m), Carina Ohlsson (s), Jan Andersson (c), Jan-Olof Larsson (s), Bengt-Anders Johansson (m), Christin Nilsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Anita Brodén (fp), Sven-Erik Sjöstrand (v) och Gunnar Goude (mp).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlas 11 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2002 om genteknik m.m. Flera liknande frågeställningar som nu är aktuella har tidigare behandlats av utskottet bl.a. under våren 2002 i betänkande 2001/02:MJU5. I motionerna tas frågor upp om märkning av livsmedel innehållande genetiskt modifierade organismer (GMO), försiktighetsprincipen, moratorium för utsättning av genmodifierade grödor, avel m.m. av nötdjursrasen belgisk blå och vit boskap m.m.

Utskottet konstaterar att EG:s rättsakter på livsmedelsområdet till övervägande del är totalharmoniserade, vilket innebär att det inte är tillåtet för ett medlemsland att ha vare sig strängare eller mer liberala bestämmelser om livsmedelshandling. När det gäller nationella bestämmelser om genmodifierade organismer (GMO) återfinns dessa i miljöbalken (1998:808). Miljöbalken innehåller grundläggande och övergripande bestämmelser om bl.a. tillståndskrav och tillsyn. Mer detaljerade bestämmelser finns i förordningen (2000:271) om innesluten användning av genetiskt modifierade organismer, i förordningen (1994:901) om genetiskt modifierade organismer och i myndighetsföreskrifter. I miljöbalken finns även krav på märkning av GMO. Myndigheterna skall säkerställa att en adekvat märkning finns så att det klart och tydligt framgår att det är frågan om en GMO. Den svenska lagstiftningen baseras på två EG-direktiv, 90/219/EEG, ändrat genom direktiv 98/81/EG, och 90/220/EEG upphävt genom direktiv 2001/18/EG. Direktiv 98/81/EG reglerar innesluten användning av GMO. Med innesluten användning menas verksamhet där det finns något hinder (t.ex. växthus och laboratorier) som begränsar organismernas kontakt med miljön. Direktiv 2001/18/EG reglerar avsiktlig utsättning av GMO i miljön. Direktiv 2001/18/EG har genomförts i svensk rätt genom förordningen (2002:1086) om utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön. Med organism avses en levande biologisk enhet (t.ex. ett frö, en frukt eller pollen) som kan föröka sig eller överföra genetiskt material till någon annan organism. Lagstiftningen syftar till att skydda människors hälsa och miljön samt säkerställa att etiska hänsyn tas vid den gentekniska verksamheten.

Utskottets överväganden

Märkning av livsmedel

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker två motioner (kd, mp) om märkning av livsmedel med hänvisning till EG:s rättsakter på livsmedelsområdet och det pågående arbetet med frågorna inom EU och nationellt.

Utskottets ställningstagande

I motion MJ432 (kd) yrkande 21 framhålls att det bör införas ett förbättrat märkningssystem för genmodifierade livsmedel som bl.a. innehåller krav på etisk prövning, nyttoprovning, samhällsekonomisk lönsamhet och skadeståndsmöjlighet.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen framhållit att EG:s rättsakter på livsmedelsområdet till övervägande del är totalharmoniserade (se bl.a. bet. 2001/02: MJU5). Det innebär att det inte är tillåtet för ett medlemsland att ha vare sig strängare eller mer liberala bestämmelser. Riksdagen har även betonat vikten av ett starkt konsumentperspektiv när det gäller livsmedel samt önskvärdheten av ursprungsmärkning och märkning av genetiskt modifierade livsmedel (bet. 2001/02:LU2, rskr. 2001/02:51). Motsvarande förhållningssätt har även anförts i regeringens proposition 2000/01:135 Handlingsplan för konsumentpolitiken 2001–2005. Av propositionen framgår bl.a. att konsumenterna behöver god information om dagligvaror för att kunna göra väl överlagda val i butiken och att konsumenternas krav på information om t.ex. etiska aspekter och miljöaspekter på produktionen är berättigade och bör i möjligaste mån tillgodoses. När det gäller det pågående arbetet inom EU avseende märkning av genmodifierade organismer kan utskottet konstatera att rådet under hösten 2002 bl.a. nådde politisk överenskommelse när det gäller två förslag. Det ena förslaget avser ett förslag till en förordning om genetiskt modifierade livsmedel och foder. Syftet med förordningen är att harmonisera och förbättra förfarandet för godkännande av genetiskt modifierade livsmedel och foder samt att förbättra bestämmelserna om märkning av desamma för att skapa en grund för ett gott skydd för människors liv och hälsa, djurs hälsa och välbefinnande samt tillgodose miljö- och konsumentintressena när det gäller genetiskt modifierade livsmedel och foder. Förslaget innebär bl.a. att det sätts ett gränsvärde på 0,5 % för livsmedel som oavsiktligt kontaminerats av spår av GMO:er som inte är godkända men som ändå har bedömts vara riskfria. Förslaget rör framför allt produkter som inte levereras som sådana till slutkonsumenterna. Den andra överenskommelsen gäller ett förslag till förordning om spårbarhet och märkning av GMO. Det föreslagna spårbarhetssystemet skall möjliggöra märkning av GMO och säkerställa att användare blir informerade om huruvida produkterna innehåller GMO eller är framställda av

GMO. Förslaget är ett steg mot ökad harmonisering av märknings- och spårbarhetsreglerna inom den inre marknaden. Syftet med spårbarhetssystemet är även att förbättra möjligheterna att härleda och dra tillbaka produkter om de visar sig ge oförutsedda hälso- eller miljöeffekter. Förslaget omfattar den övergripande produktionskedjan och den handel som äger rum mellan olika operatörer när det gäller spårbarhet för och märkning av GMO.

Utskottet har vid tidigare behandling av motioner om GMO uttalat uppfattningen att det genom märkning tydligt skall framgå att en produkt innehåller GMO. Utskottet delar därför i allt väsentligt de synpunkter som förs fram i motion MJ432 (kd) yrkande 21 när det gäller att det tydligt skall framgå att en produkt innehåller GMO. Mot bakgrund av vad som anförts ovan och det pågående arbetet såväl nationellt som inom EU föreslår utskottet att motionen lämnas utan vidare åtgärd.

Enligt motion MJ366 (mp) yrkande 2 behövs ett klarare och tydligare märkningssystem för kött eftersom det ännu inte finns något bra kontrollsystem som kan garantera konsumenten vad som ligger i charkdisken. Enligt motionären har ursprungsmärkning som anger Sverige hittills varit en bra garanti för att man slipper äta kött från belgisk blå och vit boskap, men efter det att försäljning skett av svenskproducerat kött från sådana djur finns det inte lägre någon sådan garanti.

Som utskottet tidigare konstaterat (bet. 2001/02: MJU5) gäller inom EU sedan den 1 januari 2001 rådets förordning (EG) nr 2772/99 om allmänna bestämmelser för ett obligatoriskt system för märkning av nötkött. Sedan den 15 augusti 2000 gäller också Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1760/2000 av den 17 juli 2000 om upprättande av ett system för identifiering och registrering av nötkreatur samt märkning av nötkött och nötköttsprodukter. Förordningen innebär att aktörer och organisationer som saluför nötkött inom gemenskapen skall märka köttet. Det obligatoriska märkningssystemet skall bl.a. innehålla ett referensnummer eller en referenskod som säkerställer sambandet mellan köttet och djuret eller djuren. Detta nummer kan utgöras av identifieringsnumret för det enskilda djur från vilket nötköttet kommer eller identifieringsnumret för en grupp djur. I systemet ingår också godkännandenummer för det slakteri där djuret eller gruppen djur slaktades samt medlemsstat eller tredjeland där slakteriet är beläget. Vidare ingår godkännandenummer för den styckningsanläggning där slaktkroppen eller gruppen slaktkroppar styckades samt medlemsstat eller tredjeland där anläggningen är belägen. Från och med den 1 januari 2002 skall aktörer och organisationer även ange medlemsstat eller tredjeland där djuret är fött, alla medlemsstater eller tredjeland där djuret är uppfött samt medlemsstat eller tredjeland där djuret har slaktats. Arbetet har också inletts med ett liknande men enklare system för grisar. I Sverige finns sedan år 1995 en frivillig branschöverenskommelse om ursprungsmärkning av allt kött. När det gäller märkning av ras är detta dock frivilligt. I Sverige kan man ansöka om att få göra detta hos Livsmedelsverket. Syftet med att märka ut ras har dock snarare varit en kvalitetsaspekt än ett skydd för konsumenter mot en viss ras. Vad gäller informat-

ion på restauranger m.m. omfattas inte dessa av reglerna för nötköttsmärkning. Det finns därför inte krav på information om ursprung eller ras för kött som serveras på restauranger. Restaurangerna kan dock frivilligt informera om detta, och det kött som levereras dit måste vara ursprungsmärkt. Livsmedelsverket har på sin hemsida riktlinjer för märkning av nötkött.

Utskottet delar motionärens uppfattning att arbetet inom EU för en korrekt märkning av kött måste fortsätta och att konsumentperspektivet är av stor vikt. Med hänvisning till det pågående arbetet finner utskottet emellertid att motion MJ366 (mp) yrkande 2 inte bör medföra någon ytterligare riksdagens åtgärd.

Moratorium och tillfälliga stopp

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker ett motionsyrkande (v) om ett femårigt moratorium för utsättning av genetiskt modifierade grödor med hänvisning till gällande EG-rättsliga regler och det pågående arbetet med frågorna inom såväl EU som nationellt. Utskottet avstyrker vidare ett motionsyrkande (c) med hänvisning till att det i allt väsentligt får anses tillgodosett.

Utskottets ställningstagande

Enligt motion MJ419 (v) yrkande 12 bör ett femårigt moratorium för utsättning av genetiskt modifierade grödor införas.

Som utskottet tidigare uttalat när det gäller moratorium (bet. 2001/02:MJU5) finns det inte några lagliga möjligheter att i Sverige införa ett allmänt moratorium eller förbud mot att odla GMO. För närvarande prövas användningen av GMO från fall till fall, och tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att motverka bl.a. hälso- och miljöskador. Enligt vad utskottet erfarit intar Sverige en stor restriktivitet vid bedömningen av GMO. När det gäller EU så har det inte sedan år 1998 givits några nya tillstånd till utsläppande på marknaden av produkter som innehåller eller består av GMO. Orsaken till detta är att man avvaktat ny och reviderad lagstiftning inom området. Inom EU har Sverige aktivt verkat för att lagstiftningen inom EU skall kunna fortsätta att utvecklas för att motverka eventuella hälso- och miljöskador orsakade av användningen av GMO. Med det anförda avstyrker utskottet motion MJ419 (v) yrkande 12.

I motion MJ428 (c) yrkande 41 framförs krav på att enskilda länder eller regioner skall ha möjlighet att snabbt stoppa odling av genetiskt modifierade grödor om fara för miljö eller hälsa uppstår.

I direktiv 2001/18/EG finns det en skyddsklausul som ger enskilda medlemsstater möjlighet att begränsa eller förbjuda användningen av en GMO inom sitt territorium. Detta direktiv genomfördes i svensk rätt den 17 januari 2003 genom förordningen (2002:1086) om utsättning av genetiskt modifie-

rade organismer i miljön. De svenska reglerna (44–45 §§) är utformade så att tillsynsmyndigheten tillfälligt får begränsa eller förbjuda en produkts användning eller försäljning om det kommer fram nya uppgifter som gör det välgrundat att anta att produkten utgör en risk för människors hälsa eller miljön. Med hänvisning till det anförda finner utskottet att motion MJ428 (c) yrkande 41 huvudsakligen får anses tillgodosedd.

Genteknik, avel och förädling

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion (c) om markörgener som ger antibiotikaresistens, en motion (c) om korspollinerade grödor och en motion (kd) om strikt tillämpning av försiktighetsprincipen i fråga om GMO med hänvisning till att motionerna i huvudsak får anses tillgodosedda. Utskottet avstyrker vidare en motion (mp) om förbud mot genmanipulation av djur och en motion (mp) om förbud mot import, avel m.m. för nötkreatur av rasen belgisk blå och vit boskap.

Utskottets ställningstagande

I motion MJ428 (c) yrkande 36 framförs krav på att s.k. markörgener som ger antibiotikaresistens inte skall få förekomma i produkter på marknaden.

Av 1 kap. 6 och 9 §§ förordningen (2002:1086) om utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön, skall särskild uppmärksamhet ägnas åt genetiskt modifierade organismer (GMO) med gener som ger resistens mot antibiotika som används inom medicinsk eller veterinär behandling. I fråga om sådana gener som kan medföra negativa effekter på människors hälsa eller miljön skall tillståndsprövning och beslut bidra till en gradvis eliminering av sådana gener och säkerställa att dessa gener helt har eliminerats senast den 31 december 2004 i GMO som släpps ut på marknaden och senast den 31 december 2008 i GMO som är föremål för avsiktlig utsättning. Mot bakgrund av det anförda får motion MJ428 (c) yrkande 36 i huvudsak anses tillgodosedd. Motionen bör därför lämnas utan vidare åtgärd i berörd del.

Enligt MJ428 (c) yrkande 38 måste särskilda krav ställas på säkerhetsavstånd kring odling av genetiskt modifierade växter som kan korspollineras med andra odlade grödor eller vilda växter.

Vid godkännande för utsättning av GMO gäller att det fastställs ett säkerhetsavstånd som krävs vid odlingen. Regeringen har även lagt ut ett uppdrag till Statens jordbruksverk att studera samexistens av ekologisk, konventionell och bioteknologisk odling. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att syftet med motion MJ428 (c) yrkande 38 i allt väsentligt får anses tillgodosett. Motionen bör i den aktuella delen därför inte föranleda någon ytterligare riksdagens åtgärd.

I motion MJ432 (kd) yrkande 20 framförs krav på en strikt tillämpning av försiktighetsprincipen i fråga om genmodifierade organismer.

Som utskottet tidigare har uttalat (bet. 2001/02:MJU5) pågår det arbete såväl nationellt som internationellt med regleringen av gentekniken inom jordbruk och handel. Avtalet för internationell handel med genmodifierade organismer – Cartagena-protokollet om biosäkerhet – undertecknades i maj 2000 i Nairobi. Protokollet bygger bl.a. på försiktighetsprincipen så som den kom att formuleras i juni 1992 i Riodeklarationen om miljö och utveckling. Inom EU träffades under hösten 2002 politiska överenskommelser om gemensamma ståndpunkter för förordningarna om gränsöverskridande transporter av GMO (införlivandet av Cartagena-protokollet) och förordningen om spårbarhet och märkning (se även ovan). Också i dessa betonas försiktighetsprincipen. I direktiv 2001/18/EG står att medlemsstaterna i enlighet med försiktighetsprincipen skall se till att alla lämpliga åtgärder vidtas för att undvika negativa effekter på människors hälsa och miljön. Detta understryks också i förordningen (2002:1086) om utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön. Vid tillämpningen av förordningen skall tillsynsmyndigheter och verksamhetsutövare, i enlighet med försiktighetsprincipen, se till att lämpliga åtgärder vidtas för att undvika sådana negativa effekter på människors hälsa eller miljön som kan uppkomma när GMO avsiktligt sätts ut eller släpps ut på marknaden. Mot bakgrund av det ovan anförda anser utskottet att motion MJ432 (kd) yrkande 20 i allt väsentligt får anses tillgodosedd och föreslår att yrkandet därför lämnas utan riksdagens vidare åtgärd.

Enligt motion MJ490 (mp) yrkande 20 bör det införas förbud mot genmanipulation av djur. Enligt motionären skall det inte vara tillåtet att manipulera djurens arvs massa med möjlighet till undantag för medicinsk forskning som kan leda till minskat människolidande eller rädda liv.

De tidigare nämnda förordningsförslagen som berör livsmedel och foder reglerar utsläppandet på marknaden av GMO. Djur ingår i förordningarna enligt definitionen av "organism" varför det inte specifikt hindrar genetisk manipulation av djur. Varje godkännande om utsläppande på marknaden av GMO kommer att bedömas enskilt och i fall där kommissionen eller en medlemsstat så önskar, skall en konsultation ske med Europeiska gruppen för etik i vetenskap och ny teknik. Yttrandet från den etiska gruppen skall göras tillgängligt för allmänheten. Beroende på den etiska gruppens yttrande följer det inte är säkert att genetiskt modifierade djur kommer att tillåtas inom gemenskapen.

I Bioteknikkommitténs betänkande Att spränga gränser – Bioteknikens möjligheter och risker (SOU 2000:103) har ett förslag om en svensk bioteknikpolitik i 21 punkter lagts fram. Ett antal av dessa punkter har hanterats i det framväxande regelverk som reglerar användning och handel med GMO såväl inom Sverige som inom EU. Utskottet har tidigare uttalat (bet. 2001/02:MJU5) att det förutsätter att regeringen inom en snar framtid kommer att lägga fram förslag om bioteknikrelaterad riskforskning m.m. och att det i det sammanhanget torde tas upp frågor om bl.a. förbud mot genmanipu-

lation av djur i livsmedelsindustrin. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att lägga fram förslag i de delar av Bioteknikkommitténs betänkande som ännu inte har hanterats. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motion MJ490 (mp) yrkande 20 nu lämnas utan någon ytterligare riksdagens åtgärd.

I motion MJ366 (mp) yrkande 1 framförs krav på att regeringen skall lämna förslag på lagstiftning för att förbjuda import, avel, export, hantering och försäljning av nötkreatursrasen belgisk blå och vit boskap.

Utskottet konstaterar inledningsvis att nötkreatursrasen belgisk blå och vit boskap inte är ett resultat av genteknik utan av avel. Djurens förstorade muskelmassa orsakas av en enda gen som ger stora, svällande muskler. Det är genom medvetet avelsurval som denna gen finns i större utsträckning hos belgisk blå och vit boskap än hos andra nötkreatursraser. Anlaget för stor muskelmassa är recessivt. Det innebär att det måste finnas hos både fader och moder för att komma till uttryck.

1997 slog EG-domstolen fast (mål C-162/97) att Sverige inte har rätt att förbjuda avel med ett nötkreatur som har godkänts för avel i en annan medlemsstat. Domstolens dom gick inte att överklaga. Sverige måste följa EG-domstolens tolkning av EG-rätten. I sitt svar på fråga (interpellation 1998/99:283) svarade dåvarande jordbruksministern (prot. 1998/99:90) bl.a. att lojalitetsplikten bjuder att Sverige inte agerar på ett sätt som står i strid med domen från EG-domstolen. Skall man göra något juridiskt handlar det om att förändra EG:s regelverk, och för detta finns det inget inte stöd. Sverige kommer dock att fortsätta att driva detta, men inte i ministerrådet utan t.ex. som en konsumentfråga i olika internationella organ. Sverige har en negativ uppfattning om belgisk blå och vit boskap, och det präglar alla våra ledamöter i olika arbetsgrupper och i olika internationella organ.

Utskottet, som tidigare konstaterat (bet. 1998/99: MJU7) att fallet med aveln av rasen belgisk blå och vit boskap visar att principen om fri rörlighet för varor kan kollidera med andra ambitioner, finner mot bakgrund av det anförda att det inte finns några lagliga möjligheter att förbjuda avel m.m. med renrasiga djur av nötkreatursrasen belgisk blå och vit boskap. Därmed avstyrker utskottet motion MJ366 (mp) yrkande 1.

Forskning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkandena (c) om prioritering av forskning inom genteknikområdet och fri tillgång till forskningsresultat kring genteknik med hänvisning till att de i huvudsak kan anses tillgodosedda.

Utskottets ställningstagande

Enligt motion MJ428 (c) yrkande 45 bör Sverige och EU satsa mer resurser på forskning och utveckling på genteknikområdet eftersom tekniken, rätt

använd, kan minska miljöbelastningen och öka livsmedelsproduktionen på ett uthålligt sätt. Motionärerna anser att det är nödvändigt att det finns tillräckligt med offentliga forskningsmedel för att inte utvecklingen på området skall styras av de stora förädlingsföretagen eller tillverkarna av bekämpningsmedel.

Av förslaget till statsbudget för år 2003 framgår att det under perioden 2002–2004 görs en satsning om sammanlagt 160 miljoner kronor i ökade anslag till forskning om biologisk mångfald och ekologiskt hållbar utveckling. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (prop. 2002/03:1 utgiftsområde 16, bet 2002/03:UbU1, rskr. 2002/03:62). I den forskningspolitiska propositionen Forskning och förnyelse (prop. 2000/01:3) utgör biovetenskap och bioteknik ett av de prioriterade områdena. I propositionen fördelades sammanlagt 120 miljoner kronor i höjda anslag för 2001–2003 för grundforskning, forskarskolor och behovsmotiverad forskning inom biovetenskap och bioteknik. Medel för dessa ändamål anvisades till Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Verket för innovationssystem (Vinnova) och för forskarskolorna till Stockholms universitet och Göteborgs universitet. Formas erhöll medel för ämnesövergripande forskning och har med dessa medel bl.a. skapat ett program för ekologisk riskforskning som dels avser utsättning av genmodifierade organismer, dels biologisk bekämpning. Riksdagen har beslutat även i enlighet med detta förslag (bet. 2000/01:UbU6, rskr. 2000/01:98).

På europeisk nivå tog kommissionen under år 2000 ett initiativ för att skapa ett europeiskt forskningsområde (ERA). Europeiska rådet har senare betonat betydelsen av detta som ett sätt att samla de europeiska resurserna. Det nya ramprogrammet för forskning och utveckling skall ses som ett led i att förverkliga ERA. Programmet har beslutats gemensamt av ministerrådet och parlamentet. Ramprogrammet innehåller sju tematiska prioriteringar däribland bioteknik, livsmedel och hållbar utveckling. Som exempel på forskning i Sverige kan nämnas att Naturvårdsverket av regeringen har fått extra medel för att stödja bland annat området ”Risker och riskbedömning – biologins utveckling och de areella näringarna”. Forskningen inriktas mot direkta och indirekta ekologiska effekter/risker vid användning av transgena organismer respektive biologisk bekämpning.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är angeläget med forskning inom biovetenskap och bioteknik. Mot bakgrund av vad som anförts ovan finner emellertid utskottet att syftet med motionen i denna del i huvudsak får anses tillgodosett. Det föreligger således inte för närvarande något skäl att förorda någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motion MJ428 (c) yrkande 45.

I motion MJ428 (c) yrkande 46 framför motionärerna krav på fri tillgång till forskningsresultat kring genteknik.

För att kunna utveckla framgångsrika tillämpningar av gentekniken krävs forskning för att kunna förstå gens funktion, samverkan och betydelse för organismers egenskaper, inklusive hur de kan påverka miljön och människors

hälsa. Därtill behövs en mera målinriktad forskning för att få praktiska tillämpningar till stånd. Enligt vad utskottet erfarit sker den grundläggande kunskapsutvecklingen så gott som helt inom ramen för den akademiska grundforskningen och engagerar forskare inom områden som mikrobiologi, genetik, molekylärbiologi, biokemi och cellbiologi. Annan grundforskning inom områden som ekologi, entomologi och växtfysiologi kan också komma att få betydelse vid framtida bedömning av genteknikens möjligheter och risker. Normalt görs forskningsresultaten offentligt tillgängliga genom publicering i vetenskapliga tidskrifter. Publiceringen stöds av t.ex. Vetenskapsrådet, Formas, Stiftelsen för strategisk forskning och Wallenbergsstiftelsen. Sverige svarar för cirka 1 % av den totala forskningen inom bioteknik- och genteknikområdet. En stor del av den tillämpade forskningen med inriktning mot produkter sker inom eller med stöd av företag, eftersom denna typ av forskning ofta är mycket resurskrävande. Projekt av denna karaktär är ofta sekretessbelagda. Detta kan motiveras med att företag som satsar stora pengar och mycket av sitt kunnande vill få möjlighet att ta patent på sina uppfinningar för att få skydd för sina investeringar. Resultaten publiceras dock ofta så småningom i vetenskapliga tidskrifter eller via patentskrifter. Detta innebär att resultaten blir tillgängliga för allmänheten med en viss fördröjning. Mot bakgrund av vad som nu anförts finner utskottet att syftet med motion MJ428 (c) yrkande 46 huvudsakligen får anses tillgodosett. Motionen bör därför lämnas utan vidare åtgärd i berörd del.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Moratorium för genetiskt modifierade grödor (punkt 3)

av Sven-Erik Sjöstrand (v) och Gunnar Goude (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:MJ419 yrkande 12.

Ställningstagande

Frågor om genteknik engagerar och berör i dag alltfler människor. Många känner skepsis och oro inför den nya tekniken och motsätter sig dess användning. I dag finns ingen känd överhängande hälsofara men det finns risker, och risken ligger främst i att vår kunskap om gentekniken inte är tillräcklig. För att hinna få fram bättre vetenskapliga underlag för att bedöma riskerna samt ge mer tid för utformning av system för övervakning av genetiska utsläpp bör ett femårigt moratorium för utsättning av GMO-grödor införas.

2. Moratorium för genetiskt modifierade grödor (punkt 3, motiveringen)

av Catharina Elmsäter-Svärd (m), Lennart Fremling (fp), Lars Lindblad (m), Bengt-Anders Johansson (m) och Anita Brodén (fp).

Ställningstagande

All ny teknik ger både hopp om nya möjligheter och välgrundad oro för eventuella risker. Det finns därför all anledning att tillämpa försiktighetsprincipen och vara mycket restriktiv med utnyttjandet av teknologin till dess att riskerna är tillräckligt utredda. Vad gäller GMO har EU och Sverige just tillämpat en sådan princip. De senaste åren har vi i praktiken haft ett moratorium kring GMO-grödor som genom de senaste besluten inom gemenskapen har tagits bort. Vi anser att i och med de hårda prövningsregler som gäller för GMO-grödor, den möjlighet som ges konsumenterna via märkning att själva avgöra om man vill köpa produkter från GMO-grödor samt den ökade kunskap kring odling av GMO-produkter som erhållits de senaste åren finns det inget skäl att ha ett ensidigt svenskt moratorium. Denna teknik har nu nått en mognad som innebär att vi bör kunna ta del av dess fördelar utan att behöva ta risker med hälsa och miljö. Det böra vara möjligt att nu avgöra lämpligheten av odling av

olika GMO-grödor baserat på deras individuella egenskaper och inte att låsa sig vid tekniken som sådan. Ett moratorium skulle kunna riskera att en viktig utveckling, som skulle kunna ge oss nya energigrödor, hälsosammare mat m.m., förhindras. Med det anförda avstyrker vi motion MJ419 (v) yrkande 12.

3. Försiktighetsprincipen (punkt 7)

av Sven Gunnar Persson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:MJ432 yrkande 20.

Ställningstagande

För industrin är den moderna gentekniken av störst intresse främst beträffande läkemedel, diagnostik, växtförädling och miljövard. När det gäller miljövard har gentekniken medfört stora fördelar. Mer kontroversiellt är det att sätta ut genmodifierade växter i naturen. Här finns problem med hot mot den biologiska mångfalden och en utarmning av det genetiska kapitalet samt att makten över maten riskerar att flyttas från jordbrukare och konsumenter till stora internationella företag på ett sätt som inte gynnar den sociala eller politiska utvecklingen. För Kristdemokraterna är det inte önskvärt med totalstopp för nya GMO-produkter, men försiktighetsprincipen måste vara vägledande vid hanteringen av genmodifierade organismer. Därför arbetar vi för att försiktighetsprincipen skall stärkas när det gäller till exempel import av genmodifierade livsmedel eller grödor.

4. Avel m.m. av nötkreatursrasen belgisk blå och vit boskap (punkt 9)

av Gunnar Goude (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:MJ366 yrkande 1.

Ställningstagande

Hösten 2000 sålde en nötköttsuppfödare i Skåne kött från nötkreatursrasen belgisk blå. Det var första gången kött från belgisk blå såldes i Sverige. Belgisk blå är i princip bannlyst i Sverige, och de flesta slaktare vill inte hantera detta kött. Även böndernas egen organisation, LRF, har fördömt rasen och 99 % av alla konsumenter skulle säkerligen tacka nej. Trots det stora motståndet i Sverige hindrar EU oss från att förbjuda belgisk blå. Unionen som vi

gick med i under löften att ”de skulle följa oss på miljöområdet” och där ”belgisk blå aldrig någonsin skulle komma till Sverige” visade sig inte existera. Världen behöver ett exempel som går före och förbjuder företeelser som nötkreatursrasen belgisk blå. Vi har valet att utmana EU-makten och lagstifta mot import, avel, hantering och försäljning av belgisk blå.

5. Forskningsresurser till genteknikområdet (punkt 10)

av Sven Gunnar Persson (kd) och Jan Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:MJ428 yrkande 45.

Ställningstagande

Det är viktigt att Sverige och EU satsar stora resurser på forskning och utveckling inom genteknikområdet. Rätt använd kan tekniken minska miljöbelastningen och öka livsmedelsproduktionen på ett hålligt sätt. Det är därför nödvändigt att det finns tillräckligt med offentliga forskningsmedel så att inte utvecklingen på området styrs av de stora förädlingsföretagen eller tillverkarna av bekämpningsmedel. Forskning bör inriktas på grödor med ett bättre näringsinnehåll, tålighet mot sjukdomar samt utveckling av råvaror till energi- och råvaruproduktion. Vad som ovan anförs om att Sverige och EU skall satsa mer resurser på forskning och utveckling på genteknikområdet bör ges regeringen till känna.

6. Fri tillgång till forskningsresultat om genteknik (punkt 11)

av Sven Gunnar Persson (kd) och Jan Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:MJ428 yrkande 46.

Ställningstagande

Det är mycket viktigt att forskarna får fri tillgång till forskningsresultaten kring genteknik. Forskningsresultaten får inte gömmas som några privata företags affärshemligheter. Det är mycket oroande att se hur stora multinationella företag genom genteknik vill anpassa utsäde till att bli resistent mot just dessa företags bekämpningsmedel. En stark beroendesituation skapas, vilket inte är önskvärt, och det hotar också den sedan urminnes tider rotade traditionen att bonden har rätt till sitt utsäde. Skapandet av grödor som är motståndskraftiga mot bekämpningsmedel leder jordbruket i fel riktning och

bör inte godkännas. Vad som ovan anförts om fri tillgång till forskningsresultat kring genteknik bör ges regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2002

2002/03: MJ366 av Gustav Fridolin (mp):

1. Riksdagen begär att regeringen lämnar förslag på lagstiftning för att förbjuda import, avel, export, hantering och försäljning av nötkreatursrasen Belgian blue.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett klarare och tydligare märkningssystem av kött.

2002/03: MJ419 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett femårigt moratorium för utsättning av GMO-grödor bör införas.

2002/03: MJ428 av Maud Olofsson m.fl. (c):

36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att s.k. markörgener som ger antibiotikaresistens inte skall förekomma i produkter på marknaden.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om korspollinerade grödor.
41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att enskilda länder eller regioner har möjlighet att snabbt stoppa odling av genetiskt modifierade grödor om fara för miljö eller hälsa uppstår.
45. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU skall satsa mer resurser på forskning och utveckling på genteknikområdet.
46. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fri tillgång till forskningsresultat kring genteknik.

2002/03: MJ432 av Alf Svensson m.fl. (kd):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en strikt tillämpning av försiktighetsprincipen i fråga om genmodifierade organismer.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett förbättrat märkningssystem för genmodifierade livsmedel.

2002/03:MJ490 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbud mot genmanipulation av djur.